

بررسی میزان آمادگی بیمارستان‌های شهر تهران در مواجهه با حوادث غیر مترقبه

روح ا... زابلی M.Sc.^{۱*}، شهرام توفیقی Ph.D.^۲، احمد عامریون Ph.D.^۳، حمید مقدسی Ph.D.^۴

آدرس مکاتبه: *دانشگاه علوم پزشکی بقیه... (عج)، دانشکده بهداشت، گروه مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، تهران، ایران.

تاریخ اعلام قبولی مقاله: ۱۵/۱۰/۱۹

تاریخ دریافت مقاله اصلاح شده: ۱۵/۹/۱۶

تاریخ اعلام وصول: ۱۵/۵/۱۱

خلاصه

مقدمه: حوادث غیر مترقبه دارای دو ویژگی احتمال وقوع کم و تأثیر زیاد هستند. در این شرایط تعداد زیادی از مجروحان و آسیب دیدگان به منظور بهره‌گیری از تسهیلات بهداشتی درمانی به سوی بیمارستان‌ها سرازیر می‌گردند. واکنش مناسب نسبت به حوادث غیر مترقبه نیازمند آمادگی مناسب است. در هر بیمارستان باید یک برنامه‌ی آمادگی برای حوادث غیر مترقبه وجود داشته باشد. مدیران مؤسسات بهداشتی درمانی بایستی ضمن شناخت مخاطرات به بالا بردن توان و استانداردها و کاهش مخاطرات ناشی از حوادث غیرمترقبه بپردازند. هدف از پژوهش حاضر ارزیابی میزان آمادگی بیمارستان‌های شهر تهران از نظر آسیب‌پذیری و مقاومت سازه‌ای، سازماندهی امکانات و تسهیلات، ارتباطات و اطلاعات، مدیریت بحران و آموزش کارکنان برای مقابله با حوادث غیر مترقبه بود.

مواد و روش کار: این مطالعه به صورت مقطعی - مشاهده‌ای انجام شد. جامعه‌ی آماری پژوهش شامل رؤسا و مدیران ارشد بیمارستان‌های منتخب شهر تهران اعم از مدیران مراکز، مدیران پرستاری، مدیران اداری و مالی و مسؤولان کمیته‌های بحران در بیمارستان‌ها می‌شد؛ این افراد در مجموع ۲۱ نفر بودند. بیمارستان‌ها با توجه به اهداف پژوهش و از دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران انتخاب شدند، به این صورت که بیمارستان‌های بقیه... (عج)، نجمیه و جماران از دانشگاه علوم پزشکی بقیه... (عج)، بیمارستان شریعتی و مجتمع درمانی امام از دانشگاه علوم پزشکی تهران، بیمارستان‌های شهدای تجریش و مدرس از دانشگاه علوم پزشکی ایران انتخاب گردیدند. گردآوری داده‌ها از طریق حضرت رسول (ص) و شهدای هفتم تیر از دانشگاه علوم پزشکی ایران انتخاب گردیدند. گردآوری داده‌ها از طریق پرسشنامه و مشاهده‌ی مستقیم اسناد و مدارک و تکمیل چک لیست انجام گرفت. آنالیز توصیفی با استفاده از فراوانی، درصد فراوانی، میانگین و انحراف معیار بیان شد. آنالیز تحلیلی با استفاده از آزمونهای آماری ANOVA و Tukey HSD انجام شد.

نتایج: در این پژوهش، بیمارستان‌های مورد مطالعه با کسب امتیاز ۳/۳۰، از نظر آسیب‌پذیری در حوادث غیرمترقبه در وضعیتی مطلوب قرار داشتند. عملکرد کمیته‌ی بحران با کسب میانگین امتیاز ۲/۸۵، در حد متوسط بود. نتایج ارزیابی سازماندهی کارکنان در شرایط بحرانی، ظرفیت پذیرش بخشهای بحرانی و وضعیت سیستم‌های اطلاعاتی و ارتباطی بیمارستان‌ها به ترتیب با کسب میانگین امتیاز ۱/۷۷، ۱/۸۱ و ۱/۸۳ نامطلوب بود. ارزیابی وضعیت مدیریت بحران و سیستم فرماندهی بحران با میانگین امتیاز ۱/۸۸ و سیستم‌های ثبت حوادث و مرگ و میر با میانگین امتیاز ۱/۶۱ نامطلوب ارزیابی گردید. در نهایت، وضعیت آموزش کارکنان و وضعیت تسهیلات و ملزومات بیمارستان در شرایط بحرانی به ترتیب با میانگین امتیاز ۲/۰۶ و ۲/۱۶ در حد متوسط ارزیابی گردید.

بحث: ضعف در مدیریت و ارتباطات، مشکلات ساختاری، کمبود امکانات و تسهیلات، سازماندهی نامناسب منابع انسانی و تخصیص نادرست منابع از مهمترین مشکلات بیمارستانها در مواجهه با حوادث غیر مترقبه هستند. به منظور ارتقای آمادگی بیمارستانها در حوادث، ضروری است ساختاری منطقی و سامانه‌هایی مشترک و در عین حال ساده در بیمارستانها ایجاد شوند. سیستم فرماندهی و مدیریت بیمارستانی در حوادث غیر مترقبه (HEICS) سیستمی استاندارد است که می‌تواند در رده‌های ملی و محلی توسط بیمارستانها به کار گرفته شود. به کار بردن این سیستم در بیمارستان، با آرایش منظم منابع انسانی و تقسیم دقیق وظایف مدیریتی و ایجاد اصل وحدت فرماندهی موجب بهبود مدیریت حوادث در بیمارستان می‌گردد.

واژگان کلیدی حوادث غیر مترقبه، آمادگی، مدیریت، بیمارستان.

مقدمه

بیمارستانها در حوادث غیر مترقبه، توانایی کارکنان آنهاست. بسیاری از بیمارستانها معمولاً دچار کمبود ظرفیت تخته‌های جراحی و کمبود مراقبت‌های پرستاری می‌گردند [۹-۱۳]. واکنش مناسب به حوادث غیر مترقبه نیازمند آمادگی مناسب است. هر حادثه‌ای منحصر به فرد بوده، هر بیمارستان نیز شرایط خاص خود را دارد؛ ولی باید در هر بیمارستان یک برنامه‌ی آمادگی برای حوادث غیر مترقبه وجود داشته باشد [۱۴]. از نظر پاول دیستریک، یک برنامه‌ی خوب آمادگی در برابر حوادث غیر مترقبه، نیازمند تخصص، آموزش، منابع و آمادگی است که بتواند ضمن صرفه جویی در پول و زمان، توانایی برآورده ساختن سایر نیازهای بیمارستان را داشته باشد [۱۵]. کالج پزشکان اورژانس آمریکا [American College of Emergency Physicians (ACEP)]، معتقد است که تمامی بیمارستانها باید فرایند و مکانی برای ارائه‌ی مراقبت‌های پزشکی در قالب برنامه‌ی آمادگی در برابر حوادث غیر مترقبه داشته باشند و ضروری است که این برنامه فعال بماند [۱۶]. آمادگی بیمارستانها در برابر حوادث، تنها از طریق مشارکت فعال بین ارائه دهنده‌گان کلیدی مراقبت و تنها در قالب یک تیم امکان‌پذیر است [۱۷]. با وجودی که کمیسیون مشترک اعتبار سنجی مؤسسات بهداشتی درمانی [Joint Commission on Accreditation of Healthcare Organization (JCAHO)] استانداردهای اختصاصی برای آمادگی بیمارستانها فراهم آورده است، متأسفانه در بسیاری از بیمارستانها این استانداردها رعایت نمی‌گردد [۱۸]. علاوه بر این برای آمادگی بیشتر، بیمارستانها باید استانداردهای مدیریت ایمنی و بهداشت شغلی را نیز رعایت نمایند [۱۹]. بنابراین برای عملکرد مناسب بیمارستان و ارتقای عملکرد آن در شرایط بحرانی، بیمارستانها نیازمند یک برنامه‌ی آمادگی در برابر حوادث و بحرانها هستند [۲۰]. هدف از پژوهش حاضر ارزیابی میزان آمادگی

در دهه‌های اخیر با واژگان جدیدی به نام تروریسم و حوادث غیرمترقبه آشنا شده‌ایم [۱]. هر سال به طور متوسط ۲۰۰ میلیون انسان درگیر حوادث غیرمترقبه می‌گردند و صدها نفر در اثر آن از بین می‌روند. کشورهای حادثه خیز در اثر این حوادث در هر سال، بطور متوسط، معادل ۳ درصد از تولید ناخالص داخلی خود [Gross Domestic Product (GDP)] زیان اقتصادی دارند [۲]. این‌گونه حوادث با درنوردیدن محدودیتهای سیاسی، اقتصادی و حرفه‌ای منجر به ایجاد بحرانهای اساسی برای مؤسسات بهداشتی درمانی و خصوصاً بیمارستانها می‌گردند [۳]. حوادث غیر مترقبه دارای دو ویژگی احتمال وقوع کم و تأثیر زیاد هستند. با وجود تعریفهای متعدد در این میان، حوادث غیر مترقبه به موقعیتهایی اطلاق می‌گردند که در آن تعداد زیادی از مجروحان و آسیب دیدگان به منظور بهره‌گیری از تسهیلات بهداشتی درمانی به سوی بیمارستانها سرازیر می‌گردند و در این بین آمادگی بیمارستانها یکی از شرایط اختصاصی و حیاتی می‌باشد [۴]. «آمادگی بیمارستان» واژه ایست چند بعدی که محدودیتهای پزشکی و سایر موارد مرتبط را دربر می‌گیرد. مدیران مؤسسات بهداشتی درمانی بایستی ضمن شناخت مخاطرات، به بالا بردن توان و استانداردها و کاهش مخاطرات ناشی از حوادث غیر مترقبه بپردازند [۵]. برای بسیاری از بیمارستانها، آمادگی برای موارد بحرانی یکی از نگرانی‌های اساسی است. بیمارستانها در شرایط بحرانی ناشی از حوادث غیر مترقبه دچار کمبود نیرو، تداخل وظایف و تداخل عملیات می‌گردند [۶]. در صورت مواجهه با حوادث غیر مترقبه، چالش‌هایی اساسی در سازماندهی و مدیریت کارکنان بخش اورژانس بیمارستانها مشاهده می‌گردد [۷]. کارکنان مراکز بهداشتی درمانی در یک سیستم جدای از جامعه کار نمی‌کنند بلکه مستقیماً و شخصاً تحت تأثیر حوادث و بحرانهای آن قرار می‌گیرند [۸]. یکی از نگرانی‌های اساسی در تعیین آمادگی